

רש"י בבא מציעא כ"ח:

מתני' כל דבר שעושה ואוכל – אם אבידה זו דבר שיכולין להאכילו את שכר מעשיו כגון שור וחמור יעשה ויאכל ולא ימכור אותו המוצא אם שהו בעליו מלדרשו **שכל אדם נוח לו בבהמתו שהכירה בו כבר ולימדה לרצונו**.

רבינו יהונתן מלוניל על הרי"ף מסכת בבא מציעא (לפי דפי הרי"ף) דף טו עמוד א

ואף על גב שגם הבעלים היו מוציאין הוצאות כאלו בהן דהא לאו בני מעבד מלאכה נינהו אפילו הכי חייבת התורה שיחזיר לו את כולו והאי לא איפשר אלא במכירת אחד מהם דכל דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום ולא רצה להחמיר על המוצאה שיאכילנה משלו דדי לו מה שטרח בגופו אי נמי יש לומר שהבעלים לא היו מאכילין לעגלים שיש להם שדות וכרמים ומכניס אותם שם ורועים במרעה טוב אבל זה המוצא אין לו נחלת שדה וכרם ויצטרך לקנות הכל במעותיו ויחזור ויגבה מן הבעלים כלומר שיעכב אחד מן העגלים בשביל מה שהוציא עליהם לפיכך טוב הוא לבעלים שימכרם מיד.

חדושי הריטב"א בבא מציעא כט, ב

והני נמי כמעות אבדה דמו. פי' מורנו כמעות אבדה דלית ליה רשותא להנפוקינן ואפילו טרח בהו, דדוקא בדמי אבידה יהבו ליה רבנן רשותא להנפוקינן היכא דטרח בהו **מפני תיקון העולם** אבל כמעות של יתומים ואפילו בדמי סחורה לא יהבו ליה רבנן רשותא, וכן פי' רבינו הרמב"ן ז"ל

רש"י בבא מציעא כ"ח:

שם דמיהן – מוכרן ומניח הדמים אצלו.

ר' חננאל בבא מציעא כ"ח:

מתני' כל דבר שעושה ואוכל יעשה ואוכל אוקימנא עד י"ב חדש.
תניא נמי הכי **כל דבר שעושה ואוכל** כגון פרה וחמור מטפל בהן כל י"ב חדש **מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן**.
עגלים וסייחים אם יכולין לרעות מטפל בהן ג' חדשים. אוזין ותרנגולין גדולים מטפל בהן ל' יום.
ותניא אחריתי תרנגולת כבהמה גסה י"ב חדש וכל דבר שטיפולו מרובה משכרו ג' ימים.
ושאינו עושה ואוכל ימכור שנאמר והשבותו לו ראה היאך תשיבנו לו.
שלא יאכיל עגל לעגלים – פי' לא תמכור עגל היום ותאכיל לנשאים דקא מיכליא אלא **מכור הכל**.

רי"ף לפי סדר תלמוד בבלי בבא מציעא כ"ח:

עד כמה אמר שמואל עד שנים עשר חדש

תניא נמי הכי

כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל כגון פרה וחמור מיטפל בהן עד שנים עשר חדש מיכן ואילך **שם דמיהן ומניחן**

עגלים וסייחים מיטפל בהן שלשה חדשים מיכן ואילך **שם דמיהן ומניחן**

אוזין ותרנגולין מיטפל בהן שלשים יום מיכן ואילך **שם דמיהן ומניחן**:

אמר רב נחמן בר יצחק תרנגולת כבהמה גסה דמיהן

תניא נמי הכי תרנגולת ובהמה גסה מיטפל בהן שנים עשר חדש מיכן ואילך **שם דמיהן ומניחן**:

עגלים וסייחים מיטפל בהן שלשים יום מיכן ואילך **מוכרן בבית דין**

רמב"ן בבא מציעא כ"ח:

הא דאמרינן שם דמיהן ומניחן לאלתר.

ולא חייבו אותו למכרו לאחר משום חשדא, כדאמרי' גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמם, משום דגבי מוצא מציאה ליכא למיחש חשדא שאם רצה לא היה מכריז ומחזיר כלום, ועוד שלא הטריחו באבידה יותר מדאי מפני תקון העולם, אבל בהלכות רבינו ז"ל ראיתי שהוא גורס בהך בריתא בתרייתא גבי עגלין וסייחין ואווזים ותרנגולים מכאן ואילך מוכרן בב"ד ובשאר שם דמיהן ומניהן ולא איתברר לן אי דוקא הוא,

רשב"א בבא מציעא כ"ח:

גרסת כל הספרים: כל דבר שעושה ואוכל מטפל בהן י"ב חדש מכאן ואילך שם דמיהן ומניהן. ופירש רש"י ז"ל: מוכרן ומניה דמיהן אצלו. נראה מדבריו שאי אפשר לו לשום לעצמו, משום חשדא, וכדאמרינן לקמן בפרק המפקיד (לח, א) גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק, פורטים לאחרים ואין פורטים לעצמן. ויש מפרש, שם דמיהם אפילו לעצמו, דאין כאן חשד דהא משיב אבדה הוא. ומסתברא כדברי רש"י ז"ל, מדקתני במתניתין כל דבר שאינו עושה ואוכל ימכר. והא דקתני בברייתא שם דמיהן, לומר שהוא שם דמיהן ומוכרן שלא בבית דין, אבל בהלכות הרי"ף ז"ל גרסינן: מכאן ואילך מוכרן בבית דין, והא דקתני שם דמיהן ומניהן, איכא למימר דמניהן אצלו שלא ישתמש בהן קאמר, וברייתא כרבי עקיבא, ואי נמי מניהן אצלו ומשתמש בהן קאמר. ובתוספות פירשו: דאפשר לומר דהאי מניהן אפרה וחמור קאי, כלומר שמניהן אצלו והן שלו, והא נמי דקאמר שמואל לקמן (בבא מציעא כט, א) המוצא תפילין שם דמיהן ומניהן לאלתר, הכי נמי קאמר שם דמיהן ומניהן בראשו לאלתר. ומיהו התם נמי אפשר לפרש, שם דמיהן לאלתר ומניהן הדמים אצלו, וכהיא דאמרינן (נדריים טו, א) הנשבע שלא יישן שלשה ימים לוקה וישן לאלתר, דפירשו לוקה לאלתר וישן לכשירצה. שלא יאכיל עגל לעגלים. פירוש: אפילו עגל אחד לעגלים הרבה, אלא יראה (שיש לאכול) [שיהיו לו] כל העגלים.

רא"ש מסכת בבא מציעא פרק ב סימן טז

מכאן ואילך שם דמיהן ומניהן. פירש רש"י ומוכרן ומניהן הדמים אצלו ומשמע לפירושו שצריך למוכרן בב"ד דאל"כ מה לו להזכיר שומא הוה ליה למימר מוכרן ומניהן הדמים. ולישנא דשם דמיהן לא משמע כפירוש. ופירשו התוספות שם דמיהן ומניהן הפרה והחמור ואף לעצמו יכול לשומן ולא דמי לגבאי צדקה דאמרינן לקמן בפ' המפקיד (דף לח א) דאין פורטין לעצמן דכיון דמשיב אבידה הוא לא חשדינן ליה. תדע דלא בעינן שיסומן בב"ד כדלקמן גבי פקדון שצריך למכרו בב"ד. וכן לקמן (דף כט ב) גבי תפילין דאמר שמואל שם דמיהן ומניהן לאלתר. היינו מניהן בראשו דאין לפרש מניהן הדמים אצלו דהא שמואל פוסק כר"ט בדמי אבידה. ומיהו איכא למימר דדמי תפילין כמעות דמי הואיל ולא טרח בהו. ומסתברא כפירוש התוספות דלא תיהו הך ברייתא דלא כהלכתא:

רש"י בבא מציעא כ"ח:

ברבי – אוכלין הרבה הלכך ג' ימים דהא אוקימנא בזכרים.

רמב"ם הלכות גזילה ואבידה י"ג:ט"ו

(י) הכריז או הודיע ולא באו הבעלים, תהיה המציאה מונחת אצלו עד שיבוא אליהו. וכל זמן שהאבידה אצלו, אם נגנבה או אבדה, חייב באחריותה, ואם נאנסה, פטור, ששומר אבידה כשומר שכר הוא, מפני שהוא עוסק במצוה ונפטר מכמה מצוות עשה כל זמן שהוא עוסק בשמירתה: (יא) וצריך לבקר את האבידה כדי שלא תיפסד ותאבד מאיליה, שנאמר "והשבותו לו" (דברים כ"ב:ב'), ראה היאך תשיבנו לו.

...

(טו) מצא דבר שיש בו רוח חיים, שהרי צריך להאכילו, אם היה דבר שעושה ואוכל, כגון פרה וחמור, מיטפל בהן שנים עשר חודש מיום המציאה, ושוכרן, ולקח שכרן ומאכילן. ואם היה שכרן יתר, הרי היתר לבעלים. וכן התרנוגלין מוכר ביציהן ומאכילן כל שנים עשר חודש. **מכאן ואילך שם דמיהן עליו, והרי הן שלו ושל בעלים בשותפות, כדין כל השם בהמה מחבירו:** (טז) מצא עגלים וסייחים של רעי, מיטפל בהן שלשה חדשים, ושל בריאה, שלשים יום. **אוזזין ותרנוגלין גדולים, מיטפל בהן שלשים יום.** **מצא קטנים, וכל דבר שטיפולו מרובה משכרו, מיטפל בהן שלשה ימים,** מכאן ואילך מוכרן בבית דין.

וכן פירות שהתחילו להרקיב וכיוצא בהן, מוכרן בבית דין: (יז) מה יעשה בדמים, יינתנו למוצא, ויש לו רשות להשתמש בהן. לפיכך אם נאנסו, כגון שטרפן גייס או טבעו בים, חייב לשלם, ואף על פי שלא נשתמש בהן, שכיון שיש לו רשות להשתמש בהן, הרי הן אצלו כשאלה: (יח) במה דברים אמורים, בדמי האבידה, הואיל וניטפל בה, אבל מעות אבידה, לא ישתמש בהן, לפיכך אם אבדו באונס, פטור, שהרי הוא שומר שכר, כמו שביארנו: (יט) כל אותן הימים שניטפל באבידה קודם שימכרנה בבית דין, אם האכילן משלו, נוטל מן הבעלים. וייראה לי שהוא נוטל בלא שבועה, מפני תיקון העולם:

ראב"ד גזילה ואבידה י"ג

(טו) וכן התרנוגלין מוכר ביציהן וכו' – א"א יפה אמר, שהרי שנינו (בבא מציעא ט"ב): שמין פרה וחמור וכל דבר שהוא עושה ואוכל למחצה שכר. הילכך כל מה שיוכל להחזיר אבדה ליד בעליה – מחזיר.

רמב"ם שלוחין ושותפין ח'

(א) הנותן ביצים לבעל תרנוגלין להושיב התרנוגלין עליהן עד שיצאו האפרוחים ויגדל אותן בעל התרנוגלין ויהיה הרווח ביניהן, צריך להעלות לו שכר עמלו ומזונו: וכן השם עגלים וסייחים על הרועה להיות מתעסק בהן עד שיגדלו והשכר לאמצע, חייב להעלות לו שכר עמלו ומזונו בכל יום. ... (ג) **שמין פרה וחמור וכל דבר שדרכו לעשות ולאכול ויהיה השכר לאמצע בשהו**, שאף על פי שזה מתעסק, הרי יש לו רווח אחד לעצמו בעבודת הבהמה, שהרי שוכר אותה או עובד בה ונהנה בשכרה ובעבודתה. ואין שמין עגל עם אמו ולא סייח עם אמו, שהעגל והסייח אינו עושה כלום, ויש בו עסק:

שיטה מקובצת בבא מציעא כ"ח:

והרמ"ך כתב וזה לשונו: **אוזזין ותרנוגולים זכרים גדולים שלשים יום.** והוא שאין הוצאתם מרובה מפני שמחטטין באשפות ואינו צריך לטרוח בהן הרבה. **ואוזזין ותרנוגולים קטנים שאינו עושה כלל וטרחתו מרובה אף על פי שיריח בהן בעל האבידה אם יגדלו אין המוצא מטפל בהם אלא שלשה ימים ואחר כך ימכרו בבית דין. והמפרש כתב בהפך קטנים שלשים יום לפי שאוכלין מעט וגדולים שלשה ימים מפני שאוכלין הרבה עד כאן.** ודבריו צריכין פירוש כדי להעמיד הדין כדבריו לפי שהגדולים הוצאתן מרובה משבחן אבל הקטנים שבחן מרובה מהוצאתן שבעודן קטנים אינם ראויין לאכילה ואין אדם מוצא בהן לוקחין וכשיגדילו מעט ימכרו ביוקר. עד כאן. והמפרש שזכר הוא ה"ר יהונתן כידוע.

רשימות שיעורים בבא מציעא כ"ח:

רש"י ד"ה כל דבר וז"ל אם אבידה זו דבר שיכולין להאכילו את שכר מעשיו וכו' יעשה ויאכל ולא ימכור אותו המוצא אם שהו בעליו מלדרשו שכל אדם נוח לו בבהמתו שהכירה בו כבר ולימדה לרצונו עכ"ל. ונראה דרש"י מבאר את חובת הטיפול באבידה שעושה ואוכל דהמוצא חייב לטפל באבידה ולהחזירה לבעלים ולא למכרה ולהחזיר את הדמים משום שיותר נוח לבעלים בבהמתו שהכירה בו כבר ולימדה לרצונו. **ולכאורה צ"ע למה ליה הך טעמא דתיפוק ליה שאסור למוצא למכרה משום דאינה שלו.**

ונראה דקס"ד דיהא מותר למוצא למכרה משום דדרשינן "והתעלמת פעמים שאתה מתעלם" וקס"ד דהטירחא לטפל בבהמה מתרת לו למוכרה דבכה"ג דאיכא טירחא לטפל באבידה יש לו רשות להתעלם מהשבת הבעין ולקיים מצות השבת אבידה בדמים, קמ"ל דמאחר שנוח להם לבעלים לקבל בחזרה את בהמתם שהכיר בו ולימדה לרצונו משו"ה חייב המוצא לטרוח ולטפל בה ולקיים מצות השבת אבידה עם הבהמה עצמה ולא בדמים.

והנה בסיפא של המשנה איתא "ודבר שאינו עושה ואוכל ימכר שנא' והשבותו לו ראה היאך תשיבנו לו", ופרש"י (בד"ה ראה) וז"ל שלא תאכלינו חצי דמיו שא"כ אין זו השבה עכ"ל. ולכאורה הגזה"כ ד"השבותו לו ראה היאך תשיבנו לו" קאי נמי ארישא ומחייב את המוצא לטרוח ולטפל בבהמה כפי הזמן והשיעור שקבעו חז"ל כל זמן שאינו מפסיד דמים משלו. אך מרש"י משמע שחובת הטיפול הוא מעצם מצות השבת אבידה דהשב תשיבם ואילו החיוב למכור דבר שאינו עושה ואוכל נלמד מגזה"כ והשבותו לו. גמ'. שם דמיהן ומניהן. ופרש"י (בד"ה שם) וז"ל מוכרן ומניח הדמים אצלו עכ"ל. אולם עיין ברמב"ם (פי"ג מהל' גזלה ואבדה הט"ו) וז"ל אם היה דבר שעושה ואוכל כגון פרה וחמור מטפל בהן שנים עשר חדש מיום המציאה ומשכירן ולוקח שכר ומאכילן, אם היה שכרן יתר על אכילתן הרי היתר לבעלים וכן התרנגולין מוכר ביציהן ומאכילן כל י"ב חדש מכאן ואילך שם דמיהן עליו והרי הן שלו ושל בעלים בשותפות כדין כל השם בהמה מחבירו עכ"ל. וכתב הראב"ד וז"ל א"א יפה אמר שהרי שנינו שמין פרה וחמור וכל דבר שהוא עושה למחצית שכר הילכך כל מה שיוכל להחזיר ליד בעלים מחזיר עכ"ל.

ונראה דפליגי במצות השבת אבידה, דלרש"י לאחר י"ב חדש חל פטור טיפול ומותר למכור את האבידה. משא"כ להרמב"ם חל דין טיפול לאחר י"ב חדש למחצית שכר, דהמוצא מקבל שכר על טיפולו באבידה. ורש"י והרמב"ם נחלקו האם מצות השבת אבידה נוהגת בעד שכר, דלרש"י ליכא מצוה בעד שכר, משא"כ הרמב"ם סובר דאף בעד שכר מקיים מצות השבת אבידה.

שומר אבידה

קצות החושן סימן עב ס"ק לד

... אף על גב דלרבה לא הוי שומר שכר משום פרוטה דרב יוסף, מודה דהוי הנאה עכ"פ אלא דאינו שוה פרוטה, וכמ"ש תוס' פרק אלו מציאות (ב"מ) דף כ"ט (ע"א ד"ה והוי) דגם רבה מודה דבשעה שמתעסק באבידה דפטור מלמיתב ריפתא לעניא אלא דלא ס"ל שיהא שומר שכר בעבור זה כיון דלא שכיח שבשעה שמתעסק בה יבא העני ע"ש, והיינו משום דשומר שכר לא הוי כי אם שכרו פרוטה וכמ"ש ש"ך בסימן ש"ג (סק"א), ...

נתיבות המשפט באורים סימן רסז ס"ק ג

[ג] דשומר אבידה אינו אלא כשומר חנם. עיין ש"ך ס"ק י"ד הטעם משום דלא שכיח. ונראה, דאף אם באמת כבר נפטר פעם אחת מפרוטה דרב יוסף, דלא נעשה שומר שכר, מדלא חילקו הש"ס והפוסקים. **והטעם, כיון דתחילת קבלה לעצמו לא היה בשכרו כדי שיהיה שומר שכר, כיון דלא שכיח, אף שהגיע לידו הנאה שוה פרוטה ממילא לא הוי שומר שכר.** ואף שמבואר בסימן קפ"ה סעיף א' דאם בתוך כך שלח לו דורון דהוי שומר שכר, שאני התם ששלח לו וידוע שלא שלח לו רק מחמת זה, והוי כאילו קיבלו אדעתא דהכי שכר לשמירתן, משא"כ הכא שהנאה באה לו ממילא, וכשפוטר עצמו מפרוטה דעני לאו משום דעתא דשמירה פוטר עצמו. בעל המאור בבא מציעא כ"ט:

הלכה כרבי טרפון בדמי אבידה – כתב ה"ר אפרים ז"ל. איכא למיבעי הכא. מכדי, קי"ל דהלכתא כרבי טרפון, דאמר בדמי אבידה ישתמש בהן, ולפיכך אם אבדו חייב באחריותן, ואפילו נאנסו קודם שישתמש בהן. אמאי קאמר רב נחמן במפקיד מעות אצל חבירו, נאנסו לא. והא שרי ליה רבנן לאשתמושי בהו, דומיא דדמי אבידה. מ"ש הכא דהוי שואל ומ"ש הכא דלא הוי שואל עד דמשתמש בהו. וחזינא לרבנותא ז"ל ולרישי מתיבתא נמי בהאי פירוקא דלא מסתברי, ואיכא מנייהו מאן דחזא להאי קושיא וקא דחי לה לדרב נחמן, ופסק הלכתא כרב הונא משום דדמיא לדברי טרפון.

ואנן עינינן בה ואנהרו לן מן שמיא פירוקא דלא למדחיה לרב נחמן, דלא דמיין להדדי ולא קשיא חד על חברתה. דהתם לגבי דמי אבידה, אבידה גופה מעידנא דאשכחה שומר שכר הוה עלה, כרב יוסף, וקאמרין

נמי דמתהני פרוטה דרב יוסף אע"ג דלא מתהני מינה כלום. כי קא מזבן לה וה"ל אהניתא מינה, נפק ליה משומר שכר והדר ליה שואל. אבל פקדון, כיון דשומר חנם הוא עליה בדליכא הנאה, כי הוו זוזי דאית בהו הנאה [לא] מפקינן ליה מתורת שומר חנם למהוי שואל, אלא משומר חנם לשומר שכר ומשומר שכר לשואל. אלו דברי הרב זה ז"ל ונראין דבריו.

בעל המאור בבא מציעא כ"ט:

הלכה כרבי טרפון בדמי אבידה – כתב ה"ר אפרים ז"ל. איכא למיבעי הכא. מכדי, קי"ל דהלכתא כרבי טרפון, דאמר בדמי אבידה ישתמש בהן, ולפיכך אם אבדו חייב באחריותן, ואפילו נאנסו קודם שישתמש בהו. אמאי קאמר רב נחמן במפקיד מעות אצל חבירו, נאנסו לא. והא שרי ליה רבנן לאשתמושי בהו, דומיא דדמי אבידה. מ"ש הכא דהוי שואל ומ"ש הכא דלא הוי שואל עד דמשתמש בהו. וחזינא לרבנותא ז"ל ולרישי מתיבתא נמי בהאי פירוקא דלא מסתברי, ואיכא מנייהו מאן דחזא להאי קושיא וקא דחי לה לדרב נחמן, ופסק הלכתא כרב הונא משום דדמיא לדרבי טרפון.

ואנן עינינן בה ואנהרו לן מן שמיא פירוקא דלא למדחיה לרב נחמן, דלא דמיין להדדי ולא קשיא חד על חברתה. דהתם לגבי דמי אבידה, אבידה גופה מעידנא דאשכחא שומר שכר הוה עלה, כרב יוסף, וקאמרינן נמי דמתהני פרוטה דרב יוסף אע"ג דלא מתהני מינה כלום. כי קא מזבן לה וה"ל אהניתא מינה, נפק ליה משומר שכר והדר ליה שואל. אבל פקדון, כיון דשומר חנם הוא עליה בדליכא הנאה, כי הוו זוזי דאית בהו הנאה [לא] מפקינן ליה מתורת שומר חנם למהוי שואל, אלא משומר חנם לשומר שכר ומשומר שכר לשואל. אלו דברי הרב זה ז"ל ונראין דבריו.

ראב"ד כתוב שם בבא מציעא כ"ט:

אמר אברהם: אנכי עפר ואפר כבר כתבתי את זה. ועוד טעם אחר, דלגבי דמי אבדה כיון דשרו [ליה] לאשתמושי בהו סמכא דעתיה, [אבל בפקדון כיון דידיע מרייהו לא סמכא דעתיה] אמר השתא אתי מריה דזוזי ובעי להו, הילכך עד דאשתמש בהו לא הוי שואל אלא שומר שכר בלבד. וזה הטעם גם כן נאה ומתקבל.

תפילין

רמב"ן בבא מציעא כ"ט:

השואל ס"ת וכו' ובלבד שלא ילמוד בו לכתחלה. **נ"ל דהא דינא ליתא אלא בס"ת ונביאים וכתובים** שמי שהוא רגיל בהם אינו צריך ליגע בהם, ומי שאינו רגיל בהם נוגע בהם ומושך אילך ואילך, ויש לחוש שמא יקרע, **אבל עכשיו שנהגו לכתוב התלמוד אם השאילו מסכתא אינו [כן] שכל אדם שוין בו, והשונה פרקו מאה פעמים ומי שלא שנה אותו מעולם כלם נוגעין בהם ומשמשין בהם שאין לך אדם רגיל שלא יהא צריך עיון ומחשבה יתירא ולמשוך אילך ואילך ולגלול אותו מתחלתו לסופו ומסופו לתחלתו כדי לעין בהלכות הצריכות לו לאותה הלכה שהוא שונה הילכך יד כל אדם שוה וילמוד בו בתחלה:**

רמב"ן בבא מציעא כ"ח:

הא דאמרינן שם דמיהן ומניחן לאלתר. ולא חייבו אותו למכרו לאחר משום חשדא, כדאמרי' גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמם, משום דגבי מוצא מציאה ליכא למיחש חשדא שאם רצה לא היה מכריז ומחזיר כלום, ועוד שלא הטריחו באבידה יותר מדאי מפני תקון העולם, אבל בהלכות רבינו ז"ל ראיתי שהוא גורס בהך בריתא בתרייתא גבי עגלין וסייחין ואווזים ותרגולים מכאן ואילך מוכרן בב"ד ובשאר שם דמיהן ומניחן ולא איתברר לן אי דוקא הוא, ופי' שם דמיהן ומניחן לאלתר דאמרי' גבי תפילין כתב כך הוא שם דמיהן לאלתר **ומניחן כלומר מניח הדמים ברשותו עד שיבואו בעלים** וכך פי' כיוצא בו מלקין אותו וישן לאלתר שפירושו מלקין אותו לאלתר וישן

כשירצה, ולא ידעתי למה פירש"י ז"ל מניחן בראשו ושינה זה מכל אותן דאמרי' למעלה שפירושן ומניח הדמים ברשותו:

חדושי הר"ן בבא מציעא כח, ב

שם דמיהן ומניחם פי' רש"י מוכרן ומניח הדמים אצלו נראה מדבריו שאין יכול לשום אות' לעצמו משום חשדא כדאמרינן לקמן גבי גבאי צדקה שפורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן מפני החשד אבל יש לתמוה עליו שפי' בהה"י דהמוצא תפי' דלק' דאמרינן שם דמיהן ומניחן דשם דמיהן לעצמו אם ירצה ומניחן בראשו ואיכא למידק עלי' למה אינו מוכר לאחרים משום חשדא כדאמרינן הכא

ואפשר דתפילין בי בר חבו שכיחי וקיצו דמיהן

אבל אין צריך דההיא דלקמן כהא דהכא מפרשא וה"ק שם דמיהן לאלתר כלומר מוכרן לאחרים וכי קאמר ומניחן אדמים קאי ולא אתפילין ולא לאלתר דקאמר אשם דמיהן קאי דומי' דמאי דאמרינן שבועה שלא אישן ג' ימים מלקין אותו וישן לאלתר דלאלתר דהתם אמלקין אותו קאי אבל בתו' פי' שם דמיהן לעצמו דהכא ליכא למיחש כאן שאם רצה לא יהי' מכריז (למחזיר) [ומחזיר] כלום ועוד שמפני תיקון העולם לא הטריחו באבידה יותר מדאי וכ"ד הרמב"ן ז"ל ולפ"ז כי קאמר ומניח' למעות קאי שהכל מניח ברשותו ויש לשם דמיהן ע"א להרמב"ם פי"ג מהל' גזלה ואבדה:

רא"ש מסכת בבא מציעא פרק ב סימן טז

מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן. פירש רש"י ומוכרן ומניח הדמים אצלו ומשמע לפירושו שצריך למוכרן בב"ד דאל"כ מה לו להזכיר שומא הוה ליה למימר מוכרן ומניח הדמים. ולישנא דשם דמיהן לא משמע כפירוש. ופירושו התוספות שם דמיהן ומניחן הפרה והחמור ואף לעצמו יכול לשומן ולא דמי לגבאי צדקה דאמרינן לקמן בפ' המפקיד (דף לח א) דאין פורטין לעצמן דכיון דמשיב אבידה הוא לא חשדינן ליה. תדע דלא בעינן שיסומן בב"ד כדלקמן גבי פקדון שצריך למכרו בב"ד. וכן לקמן (דף כט ב) גבי תפילין דאמר שמואל שם דמיהן ומניחן לאלתר. היינו מניחן בראשו דאין לפרש מניח הדמים אצלו דהא שמואל פוסק כר"ט בדמי אבידה. ומיהו איכא למימר דדמי תפילין כמעות דמי הואיל ולא טרח בהו. ומסתברא כפירוש התוספות דלא תיהו הך ברייתא דלא כהלכתא:

רמב"ם הלכות גזילה ואבידה י"ג:י"ד

(יא) וצריך לבקר את האבידה כדי שלא תיפסד ותאבד מאיליה, שנאמר "והשבותו לו" (דברים כ"ב:ב'), ראה היאך תשיבנו לו. כיצד, מצא כסות של צמר, מנערה אחת לשלשים יום. ולא ינערה במקל, ולא בשני בני אדם. ושוטחה על גבי מיטה לצרכה בלבד, אבל לא לצרכה ולצרכו. נדמנו לו אורחים, לא ישטחנה בפניהם ואפילו לצרכה, שמא תיגנב:

(יב) מצא כלי עץ, משתמש בהן כדי שלא יירקבו. כלי נחושת, ישתמש בהן בחמין, אבל לא על ידי האור, מפני שמשחיקן. כלי כסף, משתמש בהן בצונן, אבל לא בחמין, מפני שמשחירן. מצא מגריפות וקרדומות, ישתמש בהן ברך, אבל לא בקשה, מפני שמפחיתן. מצא כלי זהב וכלי זכוכית וכסות של פשתן, הרי זה לא יגע בהן עד שיבוא אליהו. וכדרך שאמרו באבידה, כך אמרו בפיקדון שהלכו בעליו למדינת הים:

(יג) מצא ספרים, קורא בהן אחת לשלשים יום. ואם אינו יודע לקרות, גוללן כל שלשים יום. ולעולם לא ילמד בהן לכתחילה, ולא יקרא פרשה וישנה, ולא יקרא פרשה ויתרגם, ולא יפתח בו יתר משלשה דפין, ולא יהיו שנים קוראין בשני ענינות, שמא ימשוך זה וימשוך זה ויבלה הספר, אבל קוראין הן בענין אחד. ולא יקראו שלשה בכרך אחד אפילו בענין אחד.

(יד) מצא תפילין, שם דמיהן ומניחן עליו, שדבר מצוי הוא ביד הכל, ואין עשויין הן אלא למצותן בלבד:

סמ"ע סימן רסז ס"ק ל

[ל שם דמיהן ומניחן עליו. פירוש, מחזיק לעצמו ומניחן על ראשו ויוצא בהן ידי מצות תפילין אם ירצה לקנותם לעצמו, דודאי בעליהן לא יקפידו דהם מצויים לקנותן אצל סופרים. והרמב"ם מסיים בזה שם [פי"ג מגזילה ואבידה] בדיו (י"ג) [י"ד] ז"ל, ואינן עשויין אלא למצותן בלבד, עכ"ל. משמע מלשון זה דבשאר דברים אף

שמצויים לקנות מ"מ חביב לאדם דבר שרגיל בו, משא"כ תפילין דאין אדם רגיל להקפיד אם יוצא באלו או באלו אם גם הם בחזקת כשרות. אבל הטור [סעיף כ"ג] לא כתב אלא כלשון המחבר.

ש"ך חושן משפט סימן רסז ס"ק טז

(טז) שם דמיהן כו'. עיין בסמ"ע ס"ק ל' משמע מל' זה כו' לפעד"נ דה"פ הואיל ואינה עשויה אלא למצותן בלבד ולא לשום תשמיש אחר א"כ ניחא ליה לאינש שימכרו ויעשו בהן מצוה משא"כ בשאר דברים ע"ש

יד פשוטה גזילה ואבידה י"ג

ולוא מסתפינא הייתי אומר שרבינו בא לבאר את כל זה, ולכן הוסיף את הפיסקה: "ואין עשוין אלא למצוותן בלבד" – כלומר, כיון שכל השימוש בתפילין הוא רק למצותן, ודאי שאין הבעלים מקפידים על כך, שהרי מבואר בסוגיינתו (בבא מציעא כט, ב): "ניחא ליה לאינש דתיעביד מצוה בממוניה" כאשר השימוש לשם מצוה אינו עשוי לקלקל כלל. הלומד בספר, מושכו לכאן ולכאן וכו' וכל שלומד בעיון יתר, גורם לבלות את הספר, אבל בלבישת תפילין אין הבלאי מצוי כלל אפילו לאורך שנים רבות; ואם אין ראייה זכר לדבר (סנהדרין צב, ב) על מתים שהחיה יחזקאל: "עמד רבי יהודה בן בתירא על רגליו ואמר, אני מבני בניהם והללו תפילין שהניח לי אבי אבא מהם". נמצא שאין שום סיבה לאסור על המוצא להניח תפילין אלה למצוה, אלא שאם בכל זאת יקרה משהו שתתקלקלנה, לפיכך, יש לאמוד את ערכן מיד וכאשר יבוא בעל האבדה יחזיר לו את התפילין אם הן כתיקונן, ואם לאו – ישלם לו ויוכל לקנות חדשות (השווה ש"ך חושן משפט סי' עב ס"ק ח).

רא"ש מסכת בבא מציעא פרק ב סימן כ

וכן הא דאמרינן המפקיד ספר תורה אצל חברו גוללו כל י"ב חדש וקורא בו מיירי כשהלכו בעליו למדינת הים. דאי ישנן בעיר אין הנפקד חייב ליטפל בו מאחר שהמפקיד יכול לשמור חפציו שלא יתקלקלו:

חדושי הריטב"א בבא מציעא כט, ב

סד"א ניחא ליה לאינש דליתעביד מצוה בממוניה קמ"ל. פי' קמ"ל דבהא כיון דאיכא קפידא לקלקול הספר לא ניחא ליה דהא יצא שכרו בהפסדו כי היום או מחר לא יהיה לו ספר במה ללמוד, אבל במידי דליכא שום חשש קלקול ודאי יכול לשאול שלא מדעת הבעלים למעבד מצוה, כגון אם מצא טלית או תפילין של חברו בבית הכנסת וכיוצא בו רשאי להניחן שם ולהחזירן למקומן ולא חשיב גזלן כששאל שלא מדעת בעלים, מפי רבינו ז"ל.

פסחים ד, ב

איבעיא להו: המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק, ומצאו שאינו בדוק מהו? מי הוי כמקח טעות, או לא? - תא שמע, דאמר אביי: לא מיבעיא באתרא דלא יהבי אגרא ובדקו - דניחא ליה לאינש לקיומי מצוה בגופיה, אלא אפילו באתרא דיהבי אגרא ובדקו - דניחא ליה לאינש לקיומי מצוה בממוניה.

חדושי הריטב"א (מיוחס לו) בבא מציעא כט, ב

שם סד"א ניחא ליה לאינש דליתעביד מצוה בממוניה קמ"ל. וקשיא לן הא דאמר בריש פ"ק דפסח ראשון ניחא ליה דליתעביד מצוה בין בגופיה בין בממוניה. וי"ל התם איהו גופיה עביד אבל אחר דליתעביד בממוניה בלא דעתיה בהא ודאי לא ניחא ליה (לן) ור"ש תירץ בס' האורה דהכי קאמר סד"א ניחא ליה דליתעביד מצוה בממוניה קמ"ל דלא ניחא ליה מתרי מצות שילמד בהן השואל ושישאלם לאחר ללמד הני תרי לא ניחא ליה הא חדא מיהת ניחא ליה.

ומוכח מכאן דבמשכנות ספרים לא בעינן נכייטא ובלא נכייטא יכול הוא ללמוד בו משום דניחא ליה לקיומי חדא מצוה דהיינו מן הממושכן ומחיל ליה. ובלבד שלא ילמד בהן בתחלה כדהכא אבל לא שישאילם לאחר בלא נכייטא דבתרי לא ניחא ליה וכדפי':

חדושי הרשב"א בבא מציעא כט, ב

גוללו כל י"ב חדש ופותחו וקורא בו מאי עבידתיה גביה, מסתברא דה"פ למה גוללו דקס"ד דחייב לגלול כדרך שהוא חייב במוצא, ומשו"ה אקשינן מאי עבידתיה גביה **ואמאי מחייבין אותו לגלול יבוא בעל הפקדון ויגלול את שלו ואם אינו עושה כן אבדה מדעת היא**, ועוד דקתני סיפא ואם בשבילו פותחו אסור אמאי והא אמרת פותחו וקורא בו דקס"ד נמי דפותחו לכתחלה וקורא בו קאמר, דאי לא אמאי קתני פותחו וקורא בו, ואי משום שינערנו דרך גלילתו ליתני גוללו כל י"ב חדש לחוד א"נ קורא בו כדקתני במתני',
ופרקין דלאו שיתחייב בגלילתו קאמר אלא ה"ק אם רצה לגוללו ורצה לקרות בו כשהוא גוללו מותר.

רמב"ם שאלה ופקדון ז'

(ד) **המפקיד ספר תורה אצל חברו, גוללו אחד לשנים עשר חודש.** ואם כשהוא גוללו פתחו וקרא בו, מותר, אבל לא יפתח בגלל עצמו ויקרא. והוא הדין לשאר הספרים. ואם פתח וקרא בגלל עצמו, הרי שלח יד בפקדון, ונתחייב באונסיו:

הפקיד כסות של צמר, מנערה אחת לשלשים יום, כדרך שאמרו באבידה. וכן כל כיוצא בזה, שזו חובה עליו משום השב אבידה לבעלים:

במה דברים אמורים, בפקדון שהלכו בעליו למדינת הים, אבל אם היו עמו באותה הארץ, הרי זה לא יגע בו אף על פי שהוא אבד:

רמב"ם גזילה ואבידה י"ג

(יג) **מצא ספרים, קורא בהן אחת לשלשים יום.** ואם אינו יודע לקרות, גוללן כל שלשים יום. ולעולם לא ילמד בהן לכתחילה, ולא יקרא פרשה וישנה, ולא יקרא פרשה ויתרגם, ולא יפתח בו יתר משלשה דפין, ולא יהיו שנים קוראין בשני עניינות, שמא ימשוך זה וימשוך זה ויבלה הספר, אבל קוראין הן בענין אחד. ולא יקראו שלשה בכרך אחד אפילו בענין אחד.

ש"ך חושן משפט סימן רצב ס"ק לד

(לד) גוללו פעם אחת לי"ב חדש. כ"פ הרמב"ם והסמ"ג ורי"ו ואף על גב דגבי מציאה פסקו ל' יום וכ"פ המחבר לעיל סי' רס"ז סעיף ד' י"ל **דמפקיד שאני כיון שמפקידו מדעת ולא אמר שצריך לגוללו כל ל' יום סגי בהכי** מיהו דעת הטור דגם כאן צריך לגוללו כל שלשים יום והמחבר אזיל לטעמיה שכל בב"י שגם דעת רי"ף והרא"ש כהרמב"ם אבל באמת לא מוכח מידי מדבריהם כמ"ש הב"ח **וכן דעת רש"י דמפקיד דמי למציאה ומתני' ר"א ב"י היא וכן נראה עיקר דהשתא קי"ל כסתם מתניתין וכראב"י דמשנתו קב ונקי וכן פסק הב"ח וכן נראה דעת בעל מע"מ ועיין בסמ"ע ס"ק מ"ג עד ואם גוללו תוך ל' יום כו' סירכא דלישנא דהטור נקט ולהמחבר הל"ל ואם גוללו תוך י"ב חדש כו':**

יד פשוטה שאלה ופקדון ז'

העתיק רבינו את המשנה הזאת כלשונה בהלכות גזלה ואבדה יג, יג. יש לעמוד על שינוי הלשון ושינוי הדין בין המשנה לברייטא. במשנה מדובר על שמצא ספרים, בין ספר תורה בין שאר ספרים, והוא "קורא בהן אחת לשלשים יום". האם בסתם קורא אדם את כל הספר אחת לשלשים יום? ועוד, התנא פותח "קורא", ורק אם אינו יודע לקרוא – "גוללן". מאידך, בברייטא המדברת על פקדון שנינו בתחילה: "גוללו כל שנים עשר חדש", ואחר כך מוסיף שיכול גם לפתוח ולקרא; "גוללו" – גולל אותו משמע: את כל הספר כולו מן ההתחלה עד הסוף, אבל רק פעם אחת לשנים עשר חדש, ולא אחת לשלשים יום. פותחו וקורא משמע קצת בכל פעם.

לולא מסתפינא הייתי אומר להקדים שתי הקדמות: אחת, כל ספר צריך לגלולו כולו לכל הפחות פעם אחת בשנה כדי שלא יתקלקל. גלילה זו יכולה להיעשות בבת אחת, או מעט מעט. שנית, יש הבדל בין מציאה לפקדון. המפקיד ספר תורה, או שאר ספרים, מן הסתם טיפל בו כראוי לפני שמפקידו. מעתה יש צורך לגלולו כולו, כגון בספר תורה מבראשית עד לעיני כל ישראל אחת לשנים עשר חדש; רצה – גוללו כולו בבת אחת אפילו בסוף השנה; רצה – קורא בו פרשת השבוע בכל שבת ונמצא גוללו כולו בשנה, וכן יכול לגלול חלק בכל חדש וכיו"ב. שונה היא מציאה, כי יתכן שכבר חלף זמן רב מעת שאבדה ויתכן שלא נפתח הספר זמן רב. לפיכך אל לו לחכות לגוללו עד סוף שנה, אלא הצריכו לפותחו ולקרות בו לכל הפחות קצת אחת לשלשים יום; אין מחייבים את המוצא לגלולו כולו בבת אחת, אבל מאידך, אינו יכול לדחות את פתיחתו לגמרי עד שתעבור עוד שנה כי בינתיים יתכן שיתקלקל הספר. לפיכך, צריך לקרוא או לגלול מעט אחת לשלשים יום עד שיגלול את הספר כולו בשנה אחת.

רשימות שעורים (רי"ד סולובייצ'יק) בבא מציעא כט, ב

גמ'. אמר שמואל המוצא תפילין בשוק שם דמיהן ומניחן לאלתר מתיב רבינא מצא ספרים קורא בהן א' לשלושים יום ואם אינו יודע לקרות גוללן, גוללן אין שם דמיהן ומניחן לא. אמר אביי תפילין בי בר חבו משכח שכיחי.

יש לעיין מדוע חל דין שאם מצא תפילין לאלתר שם דמיהן, והרי בשאר אבידות שאינן מתחסרות אסור למוכרן מיד, דחייב בהשבת הבעין. והנה עיין ברמב"ם (פי"ג מהל' גזלה ואבדה הי"ד) שכתב וז"ל מצא תפילין שם דמיהן ומניחן עליו שדבר מצוי הוא ביד הכל ואין עשויין אלא למצוותן בלבד עכ"ל. ונראה דלפי הרמב"ם חל דין שאם מצא חפצא העומדת לקיום מצוה - חל חיוב על המוצא לראות שיתקיים קיום המצוה שבחפצא. ומשו"ה פסק הרמב"ם דשם דמיהן ומניח התפילין עליו - דלמצוותן הן עשויין. דהנחת תפילין אינה רק מצוה דרמיא על קרקפתא דגברא אלא אף קיום בחפצא של התפילין העומדים להנחה כמצוותן. ומבואר דבחפצא של מצוה העומדת לקיום מצוה חל דין שאסור להניחה בטלה מבלי להשתמש בה למצוה, ומשו"ה הרמב"ם סובר שחל דין מיוחד שמוכר את התפילין מיד ומניחן עליו כדי לקיים מצותן. ולפי"ז נראה לבאר המשך השקו"ט בגמ' דמקשינן א"כ מדוע קיי"ל שאם מצא ס"ת אם אינו יודע לקרות גוללן, דלמה אינו מוכר את הס"ת מיד כדי שתתקיים מצותו כמו שעושיין בתפילין. וע"ז משני הגמ' דתפילין בי בר חבו משכח שכיחי, דתפילין מצויין לקנות משא"כ ס"ת. ויש לדקדק דהגמ' רק שאלה מדוע כשאינו יודע לקרות גוללן, וצ"ע דלמה לא הקשה על עצם הדין דביודע לקרות קורא בהן. ונראה לתרץ דמהא דביודע לקרות קורא בהן לא קשיא מידי משום דהקריאה מהווה קיום מצוה שבחפצא של הספר, ושומר אבידה חייב לדאוג שתתקיים הקיום מצוה שבחפצא. אמנם מרש"י (דף כח ב ד"ה שם דמיהן) משמע ד"שם דמיהן ומניחן" - היינו שמניח את הדמים אצלו, ומשמע שאין השומר יכול להשתמש בתפילין בעצמו, ודלא כהרמב"ם.

גמ'. אין השואל רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשכיר האם זה משום חסרון בבעלות או"ד דיש לו הבעלות להשאיל אלא דאסור להשאיל. ונפ"מ אם עבר והשאיל האם השני קנה או לא. ונראה דיש לשואל או לשוכר בעלות להשאיל ולהשכיר אלא דאסור לעשות כן מדיני שומר. ונראה דיש כמה ראיות לזה: א) הרמב"ם פסק (פ"ה מהל' שכירות ה"ה) וז"ל מכאן אני אומר שהמשכיר בית לחבירו עד זמן קצוב ורצה השוכר להשכיר הבית לאחר עד סוף זמנו משכיר לאחרים אם יש בני בית כמנין אנשי ביתו וכו' שלא אמרו חכמים אין השוכר רשאי להשכיר אלא מטלטלין שהרי אומר לו אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר אבל בקרקע או בספינה שהרי בעלה עמה אין אומר כן וכו' עכ"ל. ומבואר מהרמב"ם שהדין דאין השוכר רשאי להשכיר חל רק במטלטלין ולא בקרקע ובתים, ומוכח דאין זה מחמת חסרון בעלות אלא משום דחל איסור מאחר דהבעלים אומר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר דהוי טענה בשמירת מטלטלין ולא בקרקע ובתים. (ב) עוד יש ראייה מהמחלוקת דר' יוסי ורבנן (לה ב) בשוכר פרה והשאילה לאחר למי משלם השואל, דלרבנן משלם לשוכר ולר"י תחזור הפרה לבעלים. ומוכח דיש לשוכר בעלות להשאיל. (ג) עיין ברא"ש (פ"ק דקידושין סימן כ') שנסתפק האם חלו קידושין במקדש בטבעת שאולה, ומוכח דיש לשואל הבעלות להקנות את זכותי השאלה שיש לו בטבעת לאשה כדי לקדשה. (והספק ברא"ש הוא האם קנין שאלה הוי קנין כסף או לא דיתכן שבקנין כסף צריך לקנות בגוף הכסף, ואכמ"ל). ולפי"ז אם השואל עבר והשאיל לאחר את החפצא אין בזה איסור גזילה אלא דעבר על איסור שמירה, (ועיין בסוגיא לקמן לה ב).

גמ'. מהו דתימה ניחא ליה לאינשי ליעבד מצוה בממוניה קמ"ל.

עין בשיטה מקובצת שכתב בשם הריטב"א דכ"ז בס"ת שהבעלים מקפידים משום קלקול הספר, משא"כ בטלית ותפילין דאינם מתקלקלים ניחא להו לבעלים דעביד מצוה בממונם. ולולי דמיסתפינא מדברי הראשונים לכאורה היה נראה לומר דבאינש דעלמא קיי"ל דניחא ליה לאינש דקאעביד מצוה בממוניה, משא"כ בשומר פקדון אסור לו לתת פקדון לאחר כדי לעשות בו מצוה משום דמדיני שמירת הפקדון אסור לו לתת הפקדון לאחר להשתמש בו ואפילו לצורך מצוה. ולפי"ז אף שומר של טלית ותפילין אינו יכול להשאילם לאחר להשתמש בהם לצורך מצוה. וזוהי חומרא מיוחדת בהלכות שמירת פקדון. ולכאורה יש קצת ראייה לזה דבתפילין קיי"ל דשם דמיהן ומניחן כדי לקיים מצותן דהנחה, וצ"ע למה ליה למכרם והרי ניחא ליה לאינש דליעבד מצוה בממוניה וא"כ ישאיל המוצא לאחר כדי לקיים מצותן. ונראה מזה דמכיון דהמוצא הוי שומר אסור לו ליתן לאחר להשתמש בהן ואפילו לצורך מצוה, ומשו"ה חייב למוכרם.

גמ'. ת"ר השואל ס"ת מחבירו הרי זה לא ישאילנו לאחר פותחו וקורא בו ובלבד שלא ילמוד בו בתחילה ולא יקרא אחר עמו. וכן המפקיד ס"ת אצל חבירו גוללו כל י"ב חדש פותחו וקורא בו אם בשבילו פותחו אסור סומכות אומר בחדש שלושים יום בישן י"ב חדש ר"א בן יעקב אומר אחד זה ואחד זה י"ב חדש וכו' ר"א בן יעקב אומר אחד זה ואחד זה י"ב חדש ר"א בן יעקב היינו ת"ק, אלא אימא ר"א בן יעקב אומר אחד זה ואחד זה שלושים יום.

עין ברש"י (ד"ה אימא) וז"ל ומתני' נמי דקתני קורא בהן אחת לשלושים יום ולא מפליג בין ישן לחדש ר"א בן יעקב היא עכ"ל. ומבואר דלרש"י אין חילוק בין אם הס"ת הוי אבידה או פקדון, דקורא בו וגוללו אחת לל' יום. אמנם עיין ברמב"ם (פי"ג מהל' גזלה ואבדה הי"ג) שפסק באבידה כסתם מתני', וז"ל מצא ספרים קורא בהן אחת לשלושים יום ואם אינו יודע לקרות גוללן כל שלושים יום עכ"ל. ואילו לענין פקדון פסק (בפ"ז מהל' שאלה ופקדון ה"ד) וז"ל המפקיד ס"ת אצל חבירו גוללו פעם אחת לי"ב חדש ואם כשהוא גוללו פותחו וקרא בו מותר אבל לא יפתח בגלל עצמו ויקרא והוא הדין לשאר ספרים עכ"ל. וצ"ב מ"ש בין מציאה לפקדון דלכאורה שיעור הזמן דבעי לגלול בו תלוי בטבע הספר ועיפושו, ולא אי הוי מציאה או פקדון. ועוד יש לדקדק דבמשנה איתא "מצא ספרים קורא בהן אחד לשלושים יום" דמשמע דבמציאה חל חיוב לקרות בהן כדי שלא יתעפשו. ואילו לגבי פקדון איתא בגמ' "אם כשהוא גוללו פותחו וקורא בו מותר" - דהיינו שאם פתח עבור הס"ת אזי חל היתר לקרות בו.

ונראה לבאר דלפי הרמב"ם יש חילוק בין חיוב שמירה דשומר פקדון לחיוב שמירה דשומר אבידה. דבפקדון השומר נתחייב רק בשמירת גוף החפץ, ומשו"ה חל חיוב לגלול הס"ת רק פעם אחת בי"ב חדש כדי שלא יתעפש, ואם פתחו להנאת הס"ת חל היתר לקרות בו. משא"כ שומר אבידה נתחייב נמי בשמירת ההפץ לקיום מצוה, דהשומר אבידה חייב להשגיח ולדאוג שחפצא של מצוה העומדת למצותה שתתקיים מצוה שניתנת לכך. ונראה דמשו"ה שומר אבידה חייב לקרות בס"ת פעם אחת לל' יום - דקיום מצות הס"ת היא לקרות בה לכה"פ פעם אחת בל' יום, ומכיון שחל חיוב בחפצא דהס"ת לקרות בה פעם בל' יום אם אינו יודע לקרות חל חיוב לגוללה פעם אחת בל' יום. שהרי אם היה קורא בה כדינה פעם אחת בל' יום היה נמי גוללה, ומשו"ה חייב לגוללה פעם אחת בל' יום. ונראה להוסיף ביאור בזה דשומר פקדון נתחייב מחמת דעת המתחייב וקבלת אחריות, וי"ל דנתחייב רק על שמירת גוף החפץ. משא"כ שומר אבידה דרחמנא שעבדיה ועשהו כבעלים דחייב נמי בקיום הניתן למצוה של החפץ.

והנה עיין בשיטמ"ק (ד"ה גוללו כל י"ב חדש וכו' מאי עבדתי גביה) שכתב בשם הרשב"א וז"ל למה גוללו דקס"ד דחייב לגלול כדרך שהוא חייב במוצא ומשו"ה אקשינו מאי עבדתי גביה ולמה מחייבין אותו לגלול יבא בעל הפקדון ויגלול את שלו ואם אינו עושה כן אבידה מדעת היא וכו' ופרקינן דלאו להתחייב בגלילתו קאמר אלא ה"ק אם רצה לגוללו ורצה לקרות בו כשהוא גוללו מותר עכ"ל. ומבואר דהרשב"א חולק על הרמב"ם וס"ל דאין הנפקד חייב בגלילת הס"ת. וצ"ל דהרמב"ם מפרש את קושיית הגמ' "מאי עבדתי גביה" כדפרש"י (בד"ה מאי עבדתי) וז"ל קס"ד לצורכו קאמר ולא לצורך ס"ת דהא לצורך ס"ת תנא ליה גוללו כל י"ב חדש, להכי פרכינן מאי עבדתי דהאי גבי ס"ת לקרות בו לצורך עצמו עכ"ל. וצ"ב בפולגת הרשב"א והרמב"ם, דמשמע שנחלקו מהו הדעת המתחייב של שומר ס"ת אי התחייב לגלול הספר תורה או לא, וצ"ע וכי פליגי באומדנא מה היה בדעתו.

ונראה לומר דבאמת אף הרמב"ם סובר דאין השומר חייב בגלילת הספר מחמת דעת המתחייב וקבלת אחריות, והא דס"ל דחל על השומר פקדון חיוב גלילה הוא מדין הצלת ממון חבירו ומצות השבת אבידה, וכן משמע מלשון הרמב"ם (פ"ז מהל' שאלה ופקדון ה"ד) וז"ל המפקיד ס"ת אצל חבירו גוללו פעם אחת

לי"ב חדש וכו' שזו חובה עליו משום השב אבידה לבעלים בד"א בפקדון שהלכו בעליו למדינת הים אבל אם היו עמו באותה הארץ ה"ז לא יגע בו וכו' עכ"ל.

והנה עיין בגמ' לקמן (דף ל א) "המוצא כלי עץ משתמש בהן בשביל שלא ירקבו וכו' כדרך שאמרו באבידה כך אמרו בפקדון, פקדון מאי עבדתי גביה. אמר רב אדא בר חמא אמר רב ששת בפקדון שהלכו בעליהן למדינת הים". וברש"י ד"ה מאי עבדתי פירש "מה לו להשתמש בו יבא בעליו וישתמש בו". ומבואר בגמ' דהשומר פקדון שהלכו בעליהן למדינת הים חייב להשתמש בכלים כדי שלא ירקבו, וצ"ע להרשב"א שפירש דבס"ת אין השומר חייב לגלול הספר אלא שאם רצה לגלול גולל ואם רצה קורא בו כשהוא גוללו, וצ"ע מ"ש ס"ת מכלים. וצ"ל דבכלים הוי ברי היזקא אי לא משתמשים בהם ומשו"ה חל חיוב על השומר פקדון להשתמש בהם, משא"כ בס"ת דלא הוי ברי היזקא, ולכן אין הנפקד חייב בגלילה. אולם שומר אבידה חייב בגלילה אף על פי דלא הוי ברי היזקא דחובתו לשמור את האבידה מכל אפשרות של נזק. אך עדיין צ"ע ברשב"א דלכאורה אף בספק נזק חל מצות הצלה והשבת אבידה וא"כ מדוע ס"ל בס"ת דאם רצה גולל ואם רצה אינו גולל, דמ"ש מכלים. ויתכן לתרץ דהרשב"א סובר דהו"ל להבעלים להודיע לשומר שצריך לגלול הס"ת פעם בי"ב חדש ומכיון שלא הודיעהו הו"ל אבידה מדעת, דליכא חיוב הצלה כשהבעלים בעצמם הזניחו את החפץ.